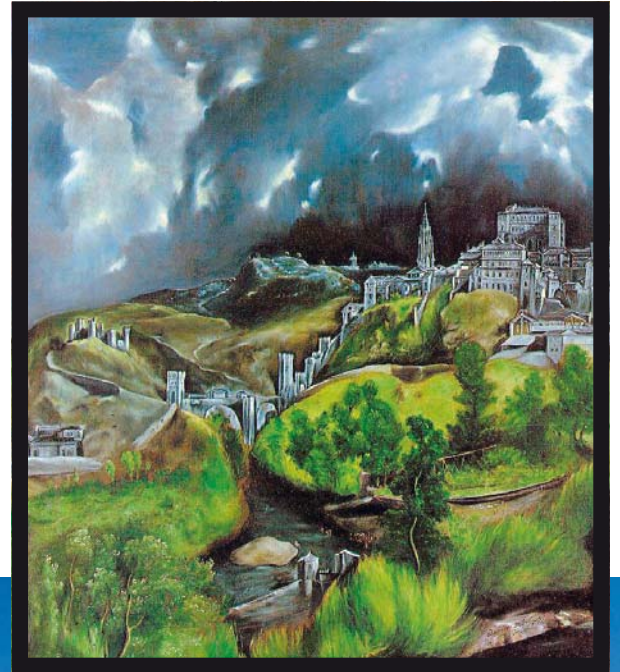

Toledo Stad van culturen

ONDER Zicht op Toledo anno 2014 en
aan het eind van de 16e eeuw op een
schilderij van El Greco
RECHTSONDER De ketens aan de
San Juan de Los Reyes-kerk

Toledo wordt ook wel 'de stad van de drie culturen' genoemd. Joden, islamieten en christenen woonden bijna zeven eeuwen vreedzaam samen in deze Spaanse koningsstad.

De magnifieke ligging van Toledo heeft zonder meer bijgedragen aan de faam van de stad: op een heuvel in een bocht van de rivier de Taag. Het schilderij Zicht op Toledo van El Greco laat zien dat dit stadsgezicht sinds de 16e eeuw niet bijster veel veranderd is. Het stratenpatroon evenmin. Toledo is dan ook geen stad om een wandeling uit te stippelen; je moet er gewoon lekker rondzwerven in het labyrint van straatjes.

2000 jaar geschiedenis

De geschiedenis van de stad gaat meer dan 2000 jaar terug. Het Toledo van de Iberiërs werd in de 2e eeuw voor Christus veroverd door de Romeinen, en het Romeinse Toletum in de 5e eeuw door de Goten, die zich na lange omzwervingen op het Iberisch Schiereiland vestigden en Toledo tot hun hoofdstad maakten. Drie eeuwen later veroverden de islamieten Spanje. Toledo moest als hoofdstad plaatsmaken voor Córdoba, maar vestigde naam als dé stad waar de islamitische, christelijke en joodse gemeenschap in harmonie samenleefden. De stad van de drie culturen, in het Spaans 'la ciudad de las tres culturas', moet heel bijzonder zijn geweest. Op vrijdag klonken Koranverzen uit de minaretten van de Grote Moskee, de dag erna las een paar blokken verder een rabbijn teksten uit de Torah en op zondagochtend luidden de kerkklokken.

Toledo werd in 1085 veroverd door koning Alfonso VI en werd daarna de residentie van de koningen van Castilië en het kerkelijk centrum van heel Spanje. Desondanks werd er nog Arabisch gesproken in de stad, tot eind 16e eeuw, toen Filips II de residentie naar Madrid verhuisde en Spanje een etnisch-religieuze zuivering had doorgemaakt. Eerst moesten de Joden het land uit, later ook de islamieten. Toledo werd in de eeuwen erna de stad van één cultuur, de nationalistisch-katholieke en raakte nog in verval ook. Maar in de laatste decennia is er veel veranderd. Het verval is een halt toegeeroepen, er zijn kapitalen besteed aan stadsrenovatie en meer dan ooit wordt de Joodse en islamitische erfenis gekoesterd. Toledo is nu welvarend en trekt jaarlijks meer dan een miljoen bezoekers.

Islamitische erfenis

Architectonisch is er uit de islamitische periode, op wat stukken stadsmuur en twee moskeeën na, niet veel meer over. De mooiste van de twee is de Mezquita del Cristo de

la Luz. De naam, 'Christus van het Licht', herinnert aan een wonderlijk voorval. Toen koning Alfonso VI, die in 1085 Toledo zonder slag of stoot op de Moren heroverde, de stad binnenreed, weigerde zijn paard bij de moskee verder te lopen. De oorzaak bleek een Christusbeeld dat, na flink zoeken, in een verborgen nis van de moskee werd gevonden met ernaast een kaars die de hele Moorse overheersing, bijna 400 jaar, was blijven branden. En waag het niet dit in twijfel te trekken.

Een andere wat bizarre islamitische erfenis zijn de ketens aan de muur van de San Juan de los Reyes-kerk. Deze zouden afkomstig zijn van christelijke gevangenen die in 1492 werden bevrijd uit kerkers in Granada, het laatste Moorse bolwerk in Spanje. Ze moeten van exceptionele kwaliteit zijn geweest, want ze hanger er nog puntgaaf bij.

Marsepein

Met meer dan een miljoen bezoekers, doen de horeca en middenstand goede zaken, en de erfenis van de drie culturen helpt daar flink bij. Toeristen vergapen zich bij etalages waar tussen Don Quichotjes, helmen en complete harnassen 'damasquinados' fonkelen: borden en sieraden van ijzer die kunstig zijn versierd met goud- en zilverdraad en hun oorsprong hebben in Syrië. ➤

De kaars in de moskee bleef 400 jaar branden

BOVEN Het Alcázar domineert de skyline

LINKS Toledo is het hele jaar in trek; er is ook binnen genoeg te zien, zoals de synagoge

Prima zaken worden ook gedaan bij marsepeinbakker Santo Tomé, want ‘mazapán toledano’ is dé lokale delicatessen en beroemd tot ver buiten de stadsgrenzen. Of wij marsepein aan de stoomboot uit Spanje te danken hebben... de geleerden zijn het er niet over eens. Overigens is ook marsepein hier door de islamieten geïntroduceerd.

De Joodse wijk

Een van de mooiste stukjes Toledo is de Judería, de oude Joodse wijk met de Sinagoga del Tránsito als blikvanger. De synagoge is het toonbeeld van het drieculturentijd-

perk: in de 14e eeuw gebouwd door islamieten in opdracht van de Joodse gemeenschap met een bouwvergunning van de katholieke burgemeester. De sprookjesachtige ruimte is een lust voor het oog en roept een sfeer op van duizend-eneen-nacht. In het museum wordt een beeld gegeven van de Joodse geschiedenis in Spanje, met een groot hiaat tussen 1492 en 1992. In dat laatste jaar werd de gemeenschap hier officieel door koning Juan Carlos gerehabiliteerd. Naast de synagoge ligt, behalve een heerlijk parkje met een terras en uitzicht op de Taagkloof, het El Greco-museum.

El Greco, de Griek

De schilder Domenikos Theotokopoulos (1541-1614) was afkomstig van Kreta, maar vestigde zich in 1570 in Toledo. Omdat zijn naam voor de Spanjaarden nauwelijks uit te spreken was ging hij al snel door het leven als El Greco, de Griek. Domenikos begon als iconschilder, was leerling van Titiaan en liet zich in Rome inspireren door Michelangelo. Een opdracht van de kerk bracht hem naar Toledo. Hij deed een gooi naar de functie van hofschilder van Filips II, maar de eerste koninklijke opdracht was tevens de laatste. El Greco bleef de rest van zijn leven wonen en werken in Toledo; de adel en met name de kerk waren zijn belangrijkste opdrachtgevers. De schilder ontwikkelde een heel eigen stijl, die zich kenmerkt door langgerekte figuren met een hoge mate van spiritualiteit, en een origineel, intens kleurenpalet dat zorgt voor de nodige mystiek. Veel werk van El Greco is te zien in het Museo del Greco, het Museo de Santa Cruz en de kathedraal. Het bekendste schilderij, ‘Begraving van de graaf van Orgaz’, hangt in de Santo Tomé-kerk.

Alcázar

De skyline van de stad wordt bepaald door het Alcázar. Het fort is onderwerp van een van de meest bewogen stukjes geschiedenis van Toledo. Aan het begin van de Spaanse Burgeroorlog, in 1936, lag de stad, beter gezegd het Alcázar, namelijk twee maanden onder vuur. Militairen hadden de kant van Franco gekozen en zich in het Alcázar verschanst. Het fort en de omringende gebouwen werden door het regeringsleger in puin geschoten, maar de groep weerstond het beleg. Voor wie nu op het terras aan de voet van het fort in het zonnetje nipt aan een lekkere sangria zijn dat lang vervlogen tijden.

CORPUS CHRISTI

Toledo is op zijn best tijdens Corpus Christi, een week vol festiviteiten rond Sacramentsdag. De straten zijn bestrooid met geurige tijn, overal hangen vlaggen, doeken, lampen, fakkels en manden met bloemen. Het is een kleurrijke bedoening, en over het algemeen is er in juni al een lekker warm zonnetje. Hoogtepunt is de processie op zondag, een op-en-top Spaans tafereel. Er lopen niet alleen geestelijken in mee, maar ook cadetten van de militaire academie, vrijwilligers van het Rode Kruis, delegaties van het Toledaanse verenigings- en bedrijfsleven, hoogwaardigheidsbekleders en broederschappen; allemaal in vol ornaat met vlaggen, kruizen en medailles. Het publiek gaat, volgens goed Spaans gebruik, keurig gekleed. Boegbeeld van de processie is de Custodia, een 172 kilo wegende monstrans van zilver en goud die alleen voor de processie de schatkamer van de kathedraal mag verlaten.

TOPSELECTIE OVERNACHTEN

Tijdens Corpus Christi en de Semana Santa is de vraag naar accommodatie groot en zijn de prijzen navenant. De hier genoemde prijzen zijn voor een tweepersoons-kamer in het hoogseizoen. Achter de prijs staat een B gevolgd door een cijfer. Dat is de gemiddelde waardering van gasten die boekten via een boekingsite. Kies voor de telefoonnummers 00 34 925.

1. PARADOR CONDE DE ORGAZ

Mooi en chic hotel met fenomenaal uitzicht over de stad. Alles tot in de puntjes verzorgd. Wie er niet overnacht moet in elk geval wat drinken op het terras. Een aanrader.
33 21 41, www.paradores.es, €120, B 8,6.

2. SANTO TOMÉ

Leuk familiepension met moderne kamers in de autovrije Santo Tomé-straat. Geen ontbijt en geen restaurant, maar daarvoor is ruim aanbod in de directe omgeving.
22 17 12, www.hostalsantotome.com, €55, B 9,0.

3. EL GRECO

Stijlvol en comfortabel, pal tegenover het Museo del Greco, in een oud typisch Toledaans herenhuis met patio. Alle monumenten op loopafstand.
28 51 91, www.hotelpintorelgreco.com, €85, B 8,3.

4. CASA DE LOS MOZÁRABES

Appartementen voor 2-4 personen in een stadspaleis dat op de monumentenlijst staat; 16e-eeuws van buiten, modern van binnen.
22 99 25, www.casadelosmozarabes.com, vanaf €90, B 9,4.

5. LA POSADA DE MANOLO

Sfeervol hotelletje naast de kathedraal. De drie verdiepingen staan voor de drie Toledaanse culturen en zijn als zodanig ingericht.
28 22 50, www.laposadademanolo.com, €60, B 8,6.

REIZEN & PRIJZEN

BESTE REISTIJD Voorjaar of najaar; in de zomermaanden is het in Toledo erg warm.

AUTO Utrecht-Toledo via Bordeaux: 1810 kilometer.

VLIEGEN Iberia Express, KLM, Air Europa, Transavia en Ryanair vliegen rechtstreeks naar Madrid. Retourticket vanaf €46.

TREIN Vanaf Madrid gaat er regelmatig een hogesnelheidstrein (AVE) naar Toledo (30 min., €10 enkeltje).

ENTREES Alcázar €3, kathedraal €8, Cristo de la Luz €1,90, Museo de Santa Cruz €10, Museo del Greco €2,40, Tránsito-synagoge €2,40, Santa María la Blanca-synagoge €1,90, San Juan de los Reyes €1,90.

EXCURSIES Evocarte organiseert

culturele activiteiten en begeleidt stadswandelingen, zie www.evocarte.com.

REISINFORMATIE Uitgebreide informatie op www.toledo-turismo.com en www.toledoturismo.org. Goede Nederlandstalige reisgidsen met ruime aandacht voor Toledo zijn de ANWB Noord- en Midden-Spanje (2010, 432 pagina's, €19,95) en de Michelin Midden-Spanje (2008, 352 pagina's, €22,50). In het Duits is de Kunstreiseführer Zentralspanien und Madrid van Dumont (2010, 348 pagina's, €28) een klassieker. Stadsplattegrond bij de VVV.

ETEN & DRINKEN Gemiddelde prijzen in €
café con leche 1,25, glas wijn 2,10
dagmenu 15, fles wijn vanaf 12.

ADRIAAN KELLER

is al 29 jaar een Toledano: 'Toledo is een labyrint van koninklijke waardigheid en vergane glorie, van ijzige koude en smorende hitte, van dode en levende traditie, van conservatisme en modern levensgevoel.'